Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

26. september 2024*

Eelotsusetaotlus – Sotsiaalpoliitika – Töötajate ohutuse ja tervise kaitse – Direktiiv 89/391/EMÜ – Ohutuse ja tervise kaitsega seotud üldised kohustused – Samal ajal toimuvad riigisisesed menetlused – Halduskohtu otsus, millel on kriminaalkohtus seadusjõud – Sündmuse kvalifitseerimine „tööõnnetuseks“ – Direktiiviga 89/391 tagatud õiguste kaitse tõhusus – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikkel 47 – Õigus olla ära kuulatud – Liidu õigusega vastuolus oleva konstitutsioonikohtu otsuse järgimata jätmise tõttu distsiplinaarmenetlus liikmesriigi üldkohtuniku vastu – Liidu õiguse esimus

Kohtuasjas C-792/22,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Curtea de Apel Braşovi (Braşovi apellatsioonikohus, Rumeenia) 21. detsembri 2022. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 23. detsembril 2022, kriminaalasjas järgmise isiku suhtes:

MG,

menetluses osalesid:

Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea,

LV,

CRA,

LCM,

SC Energotehnica SRL Sibiu,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president A. Arabadjiev, kohtu asepresident L. Bay Larsen (ettekandja), kohtunikud T. von Danwitz, P. G. Xuereb ja A. Kumin,

kohtujurist: A. Rantos,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

* Kohtumenetluse keel: rumeenia.

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea, esindaja: D. Câmpean,

– Rumeenia valitsus, esindajad: R. Antonie, E. Gane, ja A. Rotăreanu,

– Euroopa Komisjon, esindajad: A. Armenia ja D. Recchia,

olles 11. aprilli 2024. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Eelotsusetaotlus puudutab nõukogu 12. juuni 1989. aasta direktiivi 89/391/EMÜ töötajate töötervishoiu ja tööohutuse parandamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta (EÜT 1989, L 183, lk 1; ELT eriväljaanne 05/01, lk 349) artikli 1 lõigete 1 ja 2 ning artikli 5 lõike 1 ning Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 31 lõike 1 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud MG suhtes alustatud kriminaalmenetluses, mis puudutab seaduslike tööohutuse ja -tervishoiu meetmete järgimata jätmist ning surma põhjustamist ettevaatamatusest.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

3 Direktiivi 89/391 kümnendas põhjenduses on märgitud:

„[T]ööõnnetuste ja kutsehaiguste esinemissagedus on endiselt liiga kõrge; viivitamata tuleks võtta ennetusabinõud või neid täiustada, et kaitsta töötajate ohutust ja tervist ning tagada kõrgem kaitsetase[.]“

4 Direktiivi artikli 1 lõigetes 1 ja 2 on ette nähtud:

„1. Käesoleva direktiivi eesmärk on kehtestada meetmed, et soodustada töötajate töötervishoiu ja -ohutuse parandamist.

2. Selleks sisaldab käesolev direktiiv üldisi põhimõtteid, mis käsitlevad kutsealaste riskide vältimist, tervishoiu ja ohutuse kaitset, riski- ja õnnetustegurite kõrvaldamist, teavitamist, konsulteerimist ja tasakaalustatud osalust kooskõlas siseriiklike õigusaktide ja/või tavadega ning töötajate ja nende esindajate väljaõpet ning üldisi juhiseid kõnealuste põhimõtete rakendamiseks.“

5 Direktiivi artikli 4 lõikes 1 on sätestatud:

„Liikmesriigid võtavad kõik vajalikud meetmed tagamaks, et tööandjad, töötajad ja töötajate esindajad järgiksid käesoleva direktiivi rakendamiseks vajalikke õigusnorme.“

6 Sama direktiivi artikli 5 „Üldsäte“ lõikes 1 on ette nähtud:

„Tööandja kohustus on tagada töötajate ohutus ja tervis kõikides tööga seotud aspektides.“

Rumeenia õigus

Karistusseadustik ja kriminaalmenetluse seadustik

7 Karistusseadustiku (Codul penal) artiklis 350 „Seaduslike töötervishoiu ja -ohutuse meetmete eiramine“ on ette nähtud:

„1) Tööohutuse ja -tervishoiu alal ette nähtud kohustuste ja meetmete eiramise eest iga isiku poolt, kui see põhjustab otsese tööõnnetuse või kutsehaiguse ohu, karistatakse kuuekuulise kuni kolmeaastase vangistuse või rahatrahviga.

[…]

3) Lõigetes 1 ja 2 osutatud tegude eest karistatakse kolmekuulise kuni ühe aasta pikkuse vangistusega või, kui need teod on toime pandud hooletusest, rahalise karistusega.“

8 Seadustiku artikli 192 „Surma põhjustamine ettevaatamatusest“ lõikes 2 on sätestatud:

„Surma põhjustamine ettevaatamatusest kutsetöö tegemiseks või ametialal tegutsemiseks või konkreetsel tegevusalal tegutsemiseks ette nähtud õigusnormide või ettevaatusabinõude eiramise tõttu on karistatav kahe- kuni seitsmeaastase vangistusega. Kui õigusnormide või ettevaatusabinõude rikkumine on iseenesest õigusrikkumine, kohaldatakse süütegude kogumit käsitlevaid eeskirju.“

9 Kriminaalmenetluse seadustiku (Codul de procedură penală) artikli 52 lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1) Kriminaalkohus on pädev lahendama kõiki küsimusi, mis eelnevad kohtuasja lahendamisele, isegi kui need küsimused kuuluvad oma olemuselt teise kohtu pädevusse, välja arvatud olukordades, kus pädevus ei kuulu õigusasutustele.

2) Eelküsimuse lahendab kriminaalkohus vastavalt selle valdkonna normidele ja tõendamisviisidele, kuhu see küsimus kuulub.“

Seadus tööohutuse ja -tervishoiu kohta

10 14. juuli 2006. aasta seaduse nr 319/2006 tööohutuse ja -tervishoiu kohta (Legea nr. 319/2006 a securității și sănătății în muncă; *Monitorul Oficial al României*, I osa, nr°646, 26.7.2006, edaspidi „seadus tööohutuse ja -tervishoiu kohta“), millega võeti üle direktiiv 89/391, artiklis 5 on sätestatud:

„Käesolevas seaduses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

g) tööõnnetus – vägivaldne kehavigastus või äge tööalane mürgistus, mis tekib töötamisel või kutsetöö ülesannete täitmisel ning mille tagajärg on ajutine töövõimetus vähemalt kolm kalendripäeva, invaliidsus või surm;

[…]“.

11 Seaduse artikli 20 lõikes 1 on ette nähtud:

„Tööandja peab tagama tingimused, mis võimaldavad igal töötajal saada piisavat ja asjakohast töötervishoiu- ja -ohutusalast väljaõpet, eelkõige töö tegemise kohale ja töökohale eriomase teabe ja juhiste kujul:

[…]

b) töökoha vahetamise […] korral;

[…]“.

12 Seaduse artikkel 22 on sõnastatud järgmiselt:

„Iga töötaja peab tegema oma tööd vastavalt oma väljaõppele ja ettevalmistusele ning tööandjalt saadud juhistele viisil, mis ei sea teda ega teisi inimesi, keda tema tegevus või tegevusetus töö käigus võib mõjustada, tööõnnetuse või kutsehaiguse ohtu.“

13 Sama seaduse artikli 29 lõikes 1 on ette nähtud, et sündmuste korral, mille tagajärg on muu hulgas kannatanu surm, viivad uurimise läbi territoriaalsed tööinspektsioonid. Seaduse artikli 29 lõike 2 kohaselt kantakse uurimise tulemused protokolli.

Ohutuse ja tervishoiu miinimumnõuded

14 Töötajate poolt tööl kasutatavatele töövahenditele kehtestatud ohutuse ja tervishoiu miinimumnõuded (cerințele minime de securitate și sănătate pentru utilizarea în muncă de către lucrători a echipamentelor de muncă), mis on kehtestatud valitsuse 30. augusti 2006. aasta otsusega nr 1146/2006 (Hotărârea Guvernului nr. 1146/2006) (*Monitorul Oficial al României*, I osa, nr 815, 3.10.2006), sisaldab järgmisi punkte:

„3.3.2.1. Elektriliste tööruumide ja -seadmete puhul tagatakse kaitse otsese kokkupuute kaudu elektrilöögi eest tehniliste meetmetega, mida täiendavad korralduslikud meetmed. […]

3.3.2.3. Kaitse otsese kokkupuute kaudu elektrilöögi eest tagatakse järgmiste korralduslike meetmetega:

a) töid elektriseadmetes (rikete kõrvaldamine, parandustööd, ühendustööd jms) tohivad teha ainult kõnealuste tööde jaoks kvalifitseeritud, volitatud ja väljaõppe saanud elektrikud;

b) tööd tuleb teha ühe töövormi alusel;

[…]

e) tööjuhised tuleb kehtestada iga tööoperatsiooni jaoks elektripaigaldistel.

3.3.2.4. Tööd elektripaigaldistel, elektrit kasutavatel masinatel, seadmetel ja aparaatidel on lubatud üksnes järgmiste töövormide alusel:

[…]

d) suulised korraldused (DV);

[…]

3.3.23.1. Elektriliste tööruumide või -seadmete puhul, kus tehakse tööd nii, et vool on või ei ole välja lülitatud, tuleb kasutada elektrit isoleerivaid kaitsevahendeid. […]

3.3.23.4. Tööd elektripaigaldistel ja -seadmetel ilma voolu välja lülitamata peavad tegema töötajad, kellel on lubatud töötada voolu all.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

15 Põllumajandusettevõttes suri 5. septembril 2017 elektrilöögi tagajärjel SC Energotehnica SRL Sibius (edaspidi „Energotehnica“) töötav elektrik, kes töötas madalpingeposti ühe välisvalgusti kallal.

16 Sellega seoses nähtub eelotsusetaotlusest, et MG, kes oli ka Energotehnica töötaja, vastutas töö korraldamise, töötajate juhendamise ja meetmete võtmise eest, et tagada tööohutusseadmete ja kaitsevahendite olemasolu.

17 Pärast seda surmajuhtumit viidi seoses põhikohtuasjas kõnealuse sündmusega läbi kaks menetlust, nimelt ühelt poolt Inspecția Muncii (tööinspektsioon, Rumeenia) Energotehnica suhtes läbiviidud haldusuurimine ning teiselt poolt MG suhtes alustatud kriminaalmenetlus seaduslike tööohutusmeetmete eiramise eest ja surma põhjustamise eest ettevaatamatusest.

18 Mis puudutab esiteks haldusuurimist, siis tööinspektsioon kvalifitseeris 9. septembri 2019. aasta uurimisprotokollis selle riigisiseste õigusnormide tähenduses „tööõnnetuseks“.

19 Energotehnica esitas kaebuse Tribunalul Sibiule (Sibiu esimese astme kohus, Rumeenia), nõudes protokolli tühistamist.

20 Nimetatud kohus tühistas 10. veebruari 2021. aasta kohtuotsusega protokolli osaliselt, asudes vastupidi tööinspektsiooni kvalifikatsioonile seisukohale, et põhikohtuasjas kõnealuse sündmuse puhul ei ole tegemist tööõnnetusega.

21 Tööinspektsioon esitas selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Curtea de Apel Alba Iuliale (Alba Iulia apellatsioonikohus, Rumeenia), kes jättis selle 14. juuni 2021. aasta kohtuotsusega rahuldamata.

22 Teiseks, mis puudutab MG suhtes alustatud kriminaalmenetlust, siis tema suhtes alustati menetlust Parchetul de pe lângă Judecătoria Rupea (Rupea esimese astme kohtu juures tegutsev prokuratuur, Rumeenia) 31. juuli 2020. aasta süüdistusakti Judecătoria Rupeasse (Rupea esimese astme kohus, Rumeenia) saatmisega.

23 Prokuratuur märkis süüdistusaktis, et 5. septembril 2017 kella 18 paiku andis MG kannatanule korralduse teha valgusti kallal tööd, võtmata töötervishoiu ja -ohutuse meetmeid, mis seisnevad selles, et seda tööd teevad lubatud töötajad, olles MG järelevalve all. Niisiis tegi kannatanu seda tööd ilma elektripaigaldist voolu välja lülitamata ja ilma elektriisolatsiooni kaitsekindaid kasutamata.

24 Kannatanu õigusjärglased osalesid selles kohtus tsiviilhagejatena, nõudes nende kahju hüvitamist MG-lt ja Energotehnicalt, kusjuures viimane on MG eest tsiviilõiguslikult vastutav.

25 Judecătoria Rupea (Rupea esimese astme kohus) leidis 24. detsembri 2021. aasta kohtuotsuses, et MG tuleb kriminaalmenetluses õigeks mõista, ning jättis kannatanu õigusjärglaste tsiviilhagi rahuldamata. Nimetatud kohus asus esiteks seisukohale, et esineb põhjendatud kahtlus, kas MG andis kannatanule töökorralduse, ja teiseks, et põhikohtuasjas kõnealune sündmus leidis aset pärast tööaja lõppu, mistõttu seda ei saa kvalifitseerida tööõnnetuseks.

26 Rupea esimese astme kohtu juures tegutsev prokuratuur ja kannatanu õigusjärglased esitasid selle kohtuotsuse peale apellatsioonkaebuse Curtea de Apel Brașovile (Brașovi apellatsioonikohus, Rumeenia,), mis on eelotsusetaotluse esitanud kohus.

27 Nimetatud kohus märgib, et vastavalt Rumeenia õigusele, tõlgendatuna lähtuvalt Curtea Constituțională (Rumeenia konstitutsioonikohus) kohtupraktikast, on halduskohtu otsus kriminaalkohtu jaoks siduv kohtuotsuse seadusjõu tõttu. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab nimelt, et küsimus, kas kannatanu surma põhjustanud sündmus kujutab endast „tööõnnetust“ vastavalt seadusele tööohutuse ja -tervishoiu kohta, on eelküsimus kriminaalmenetluse seadustiku artikli 52 tähenduses.

28 Sellega seoses märgib kohus, et Curtea Constituțională (konstitutsioonikohus) andis oma 17. veebruari 2021. aasta kohtuotsusega täieliku seadusjõu nendele tsiviilkohtuotsustele (*lato sensu*), milles selliseid eelküsimusi käsitletakse.

29 Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et järelikult on talle siduvad halduskohtu järeldused, kes keeldus kvalifitseerimast põhikohtuasjas kõnealust sündmust tööõnnetuseks Rumeenia õiguse tähenduses.

30 Ent sellise kvalifikatsiooni seadusjõud takistab tal teha otsust menetlusosaliste kriminaal- või tsiviilvastutuse kohta, kuna taoline kvalifikatsioon on üks sellise süüteo koosseisu tunnuseid, mille kohta ta peab otsuse tegema.

31 Eelotsusetaotluse esitanud kohus lisab sellega seoses, et kuna kriminaalmenetluses osalevad tsiviilhagejad haldusmenetluses ei osalenud, toimus haldusmenetlus ainult Energotehnica ja tööinspektsiooni vahel.

32 Selline võimatus otsustada käesoleval juhul kriminaal- või tsiviilvastutusele võtmise üle, samas kui mõlemas menetluses ära kuulatud pooled ei ole samad, kahjustaks tööandjate vastutuse põhimõtet ja töötajate kaitse põhimõtet, mis on tagatud direktiivi 89/391 artikli 1 lõigetes 1 ja 2 ning artikli 5 lõikes 1 koostoimes harta artikli 31 lõikega 1.

33 Neil asjaoludel otsustas Curtea de Apel Brașov (Brașovi apellatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas töötajate kaitse põhimõttega ja tööandjate vastutuse põhimõttega, mis on tagatud […] direktiivi [89/391] […], mis […] võeti riigisisesesse õigusesse üle [seadusega tööohutuse ja -tervishoiu kohta], artikli 1 lõigetes 1 ja 2 ning artikli 5 lõikes 1 koostoimes […] harta artikli 31 lõikega 1, on vastuolus niisugune õigusnorm nagu see, mis on kohaldatav põhikohtuasjas ja [nagu seda on tõlgendatud] liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsuses, mille kohaselt võib halduskohus tööandja nõude alusel ja võistlevas menetluses ainult riigi haldusasutusega teha lõpliku otsuse, et sündmus ei ole tööõnnetus selle direktiivi tähenduses, ning võib sellega takistada kriminaalkohtul (kelle poole on pöördunud kriminaalasjas nii prokuratuur vastutava töötaja vastu kui ka tsiviilhageja tsiviilhagiga sama tööandja vastu, kes on kriminaalmenetluses tsiviilkostja, ja tema töötaja vastu) teha erinevat otsust sama sündmuse tööõnnetuseks kvalifitseerimise osas – [kvalifikatsioon], mis on üks selliste süütegude koosseisu tunnuseid, mille eest võetakse vastutusele kriminaalkorras (mille puudumise korral ei ole võimalik kriminaalvastutuse tekkimine ega kriminaalvastutuse kõrval ka tsiviilvastutuse tekkimine), arvestades halduskohtu lõpliku kohtuotsuse seadusjõudu?

2. Kui vastus [esimesele küsimusele] on jaatav, siis kas liidu õiguse esimuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisene õigusnorm või praktika, mille alusel on liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsused liikmesriigi üldkohtutele siduvad ning nad ei saa sel põhjusel ja distsiplinaarsüütegu toime panemata jätta kõnealustest otsustest tulenevat kohtupraktikat omal algatusel kohaldamata ka juhul, kui nad leiavad Euroopa Kohtu otsust arvestades, et viidatud kohtupraktika on vastuolus liikmesriigi õigusesse [seadusega tööohutuse ja -tervishoiu kohta] üle võetud direktiivi 89/391 artikli 1 lõigetega 1 ja 2 ning artikli 5 lõikega 1 koostoimes harta artikli 31 lõikega 1?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Vastuvõetavus

34 Rumeenia valitsus väidab, et eelotsuse küsimused on vastuvõetamatud.

35 Nimetatud valitsus väidab sellega seoses esimese küsimuse kohta, et eelotsusetaotluse esitanud kohtule on esitatud apellatsioonkaebus menetluses, milles nõutakse mitte tööandja, vaid töötaja kriminaalvastutusele võtmist, kuna tööandja on kriminaalasjas üksnes tsiviilõiguslikult vastutav pool. Direktiiv 89/391 näeb aga ette üksnes tööandjate kohustused tagada töötajate ohutus ja tervis kõikides tööga seotud aspektides ning tööandjate vastutuse nende kohustuste täitmata jätmise eest. Järelikult ei kuulu õigussuhe, mille kohta eelotsusetaotluse esitanud kohus peab otsuse tegema, direktiivi kohaldamisalasse. Neil asjaoludel on esimene eelotsuse küsimus vastuvõetamatu.

36 Mis puudutab teist küsimust, siis Rumeenia valitsus väidab, et sellel puudub iseseisev olemus, kuna see sõltub vastusest esimesele küsimusele, mistõttu tuleb teine küsimus samuti vastuvõetamatuse tõttu läbi vaatamata jätta.

37 Sellega seoses on kõigepealt oluline märkida, et üksnes põhikohtuasja menetlev liikmesriigi kohus on kohtuasja eripära arvesse võttes pädev hindama nii eelotsusetaotluse vajalikkust kui ka nende küsimuste asjakohasust, mis ta Euroopa Kohtule esitab ja mille asjasse puutuvust eeldatakse.

Seega, kui küsimus on esitatud liidu õigusnormi tõlgendamise või kehtivuse kohta, on Euroopa Kohus põhimõtteliselt kohustatud vastama, välja arvatud juhul, kui on ilmne, et taotletud tõlgendus ei ole mingil viisil seotud põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada faktilised või õiguslikud asjaolud, mis on vajalikud küsimusele tarviliku vastuse andmiseks (22. veebruari 2024. aasta kohtuotsus Unedic, C-125/23, EU:C:2024:163, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

38 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et kannatanu õigusjärglased osalesid kriminaalkohtus tsiviilhagejatena, nõudes süüdistatava süüdimõistmist ja nende kahju hüvitamist tööandja poolt. Seega ei saa asuda seisukohale, et põhikohtuasi ei puuduta tööandjat ja et esimeses küsimuses esitatud probleem on hüpoteetiline. Lisaks on eelotsusetaotluse esitanud kohtu menetluse tulemuse seisukohast määrava tähtsusega küsimus, kas liidu õigusega on vastuolus see, kui halduskohus võib teha kriminaalkohtule siduva otsuse sündmuse kvalifitseerimise kohta „tööõnnetuseks“ Rumeenia õiguse tähenduses.

39 Järelikult on eelotsuse küsimused vastuvõetavad.

Sisulised küsimused

Esimene küsimus

40 Esimese küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 89/391 artikli 1 lõikeid 1 ja 2 ning artikli 5 lõiget 1 koostoimes harta artikliga 31 ja tõhususe põhimõttega tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, nagu neid on tõlgendanud asjaomase liikmesriigi konstitutsioonikohus ja mille kohaselt on halduskohtu lõplikul otsusel, mis käsitleb sündmuse kvalifitseerimist „tööõnnetuseks“, kriminaalkohtus seadusjõud juhul, kui need õigusnormid ei võimalda selle sündmuse kannatanuks oleva töötaja õigusjärglastel olla ära kuulatud üheski menetluses, milles tehakse otsus sellise tööõnnetuse toimumise kohta.

41 Sissejuhatuseks tuleb märkida, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on ELTL artiklis 267 sätestatud liikmesriikide kohtute ja Euroopa Kohtu vahelises koostöömenetluses Euroopa Kohtu ülesanne anda liikmesriigi kohtule tarvilik vastus, mis võimaldaks viimasel tema menetluses oleva kohtuasja lahendada (13. juuni 2024. aasta kohtuotsus Dyrektor Izby Administracji Skarbowej w Bydgoszczy (energia tegelik kulu), C-266/23, EU:C:2024:506, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika).

42 Selleks võib Euroopa Kohus tuletada liikmesriigi kohtu esitatud teabest ja eelkõige eelotsusetaotluse põhjendustest need liidu õigusnormid, mida on põhikohtuasja vaidluse eset silmas pidades vaja tõlgendada. Peale selle võib Euroopa Kohus arvesse võtta liidu õigusnorme, millele liikmesriigi kohus ei ole oma küsimuses viidanud (25. aprilli 2024. aasta kohtuotsus PAN Europe (Closer), C-308/22, EU:C:2024:350, punkt 86 ja seal viidatud kohtupraktika).

43 Seega tuleb käesoleval juhul märkida, et harta artikliga 47 tagatud õigus tõhusale kohtulikule kaitsele on samuti asjakohane esitatud küsimustele vastamisel.

44 Mis puudutab direktiivi 89/391, siis tuleb märkida, et selle artikli 1 lõikest 1 koostoimes selle direktiivi kümnenda põhjendusega tuleneb, et selle eesmärk on kehtestada meetmed, et soodustada töötajate töötervishoiu ja -ohutuse parandamist, et tagada kõrgeim kaitsetase.

45 Nagu on täpsustatud artikli 1 lõikes 2, sisaldab direktiiv üldisi põhimõtteid, mis käsitlevad muu hulgas kutsealaste riskide vältimist, tervishoiu ja ohutuse kaitset, riski- ja õnnetustegurite kõrvaldamist ning üldisi juhiseid nende põhimõtete rakendamiseks.

46 Lisaks on direktiivi 89/391 artikli 5 lõikes 1 ette nähtud, et tööandja kohustus on tagada töötajate ohutus ja tervis kõikides tööga seotud aspektides.

47 Nagu Euroopa Kohus 14. juuni 2007. aasta kohtuotsuse komisjon *vs*. Ühendkuningriik (C-127/05, EU:C:2007:338) punktis 41 täpsustas, kehtestab see säte tööandja kohustuse tagada töötajatele ohutu töökeskkond, kusjuures selle kohustuse sisu on täpsustatud direktiivi artiklites 6–12 ja mitmes üksikdirektiivis, mis sätestavad ennetusmeetmed, mida tuleb võtta teatud tööstusharudes.

48 Euroopa Kohus otsustas siiski, et nimetatud säte sisaldab lihtsalt üldist tööandja kohustust tagada ohutus, ilma et selles oleks täpsustatud mingisugust vastutuse vormi (14. juuni 2007. aasta kohtuotsus komisjon *vs*. Ühendkuningriik, C-127/05, EU:C:2007:338, punkt 42).

49 Järelikult, nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktis 39 ja nagu väidab Euroopa Komisjon, siis kuigi direktiiv 89/391 viitab tööandja vastutuse põhimõttele ning kehtestab töötajate ohutuse ja tervise kaitsmisega seotud üldised kohustused kõikides tööga seotud aspektides, ei sisalda see ühtegi erisätet, mis käsitleks menetluseeskirju kohtusse pöördumiseks, eesmärgiga võtta vastutusele tööandja, kes ei ole neid kohustusi täitnud.

50 Isegi kui harta artiklis 31, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus viitas esimeses eelotsuse küsimuses, on lõikes 1 samamoodi ette nähtud, et „[i]gal töötajal on õigus töötingimustele, mis on tema tervise, ohutuse ja väärikuse kohased“, ei sisalda see samuti täpsustusi menetluseeskirjade kohta kohtusse pöördumiseks siis, kui ei ole tagatud töötajate ohutuse ja tervise kaitse.

51 Kuna liidu õiguses ei ole ühtlustatud menetlusi, mida kohaldatakse tööandja vastutusele võtmiseks siis, kui ta ei täida direktiivi 89/391 artikli 4 lõike 1 ja artikli 5 lõike 1 nõudeid, kuuluvad need menetlused liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõtte alusel liikmesriikide riigisisese õiguskorra reguleerimisalasse tingimusel, et need ei oleks vähem soodsad kui liikmesriigi õiguse kohaldamisalasse kuuluvaid sarnaseid olukordi reguleerivad normid (võrdväärsuse põhimõte) ega muudaks liidu õigusega antud õiguste teostamist tegelikult võimatuks või ülemäära keeruliseks (tõhususe põhimõte) (vt analoogia alusel 11. aprilli 2024. aasta kohtuotsus Air Europa Líneas Aéreas, C-173/23, EU:C:2024:295, punkt 31 ja seal viidatud kohtupraktika).

52 Peale selle on Euroopa Kohus samuti otsustanud, et kui selles valdkonnas puuduvad liidu õigusnormid, tuleb kohtuotsuse seadusjõu põhimõtte rakendamise tingimused liikmesriikide menetlusautonoomia põhimõttest lähtuvalt samuti sätestada iga liikmesriigi riigisiseses õiguskorras, järgides sealjuures siiski võrdväärsuse põhimõtet ja tõhususe põhimõtet (24. oktoobri 2018. aasta kohtuotsus XC jt, C-234/17, EU:C:2018:853, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika).

53 Eelkõige, kui liikmesriigid määravad kindlaks kohtusse pöördumist reguleerivad menetluseeskirjad, mille eesmärk on tagada direktiiviga 89/391 antud õigused, siis peavad nad tagama, et järgitaks õigust tõhusale õiguskaitsevahendile ja õiglasele kohtulikule arutamisele, nagu need on kaitstud harta artiklis 47, mis kujutab endast tõhusa kohtuliku kaitse põhimõtte kinnitust. Seega peavad liikmesriigid tagama, et õiguskaitsevahendite kasutamise konkreetsed tingimused ei kahjusta ebaproportsionaalselt selles direktiivis ette nähtud õigust tõhusale

õiguskaitsevahendile kohtus, nagu on osutatud harta artiklis 47 (vt analoogia alusel 12. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, C-132/21, EU:C:2023:2, punktid 50 ja 51).

54 See õigus koosneb erinevatest osadest, mille hulgas on eelkõige õigus olla ära kuulatud. Euroopa Kohus on sellega seoses leidnud, et kui kohtuotsus põhineks asjaoludel ja dokumentidel, millega pooled või üks neist ei ole saanud tutvuda ja mille suhtes nad ei ole seetõttu saanud seisukohta võtta, rikutaks sellega põhiõigust tõhusale õiguskaitsevahendile (vt selle kohta 25. aprilli 2024. aasta kohtuotsus NW ja PQ (salastatud teave), C-420/22 ja C-528/22, EU:C:2024:344, punkt 106 ja seal viidatud kohtupraktika).

55 Kui aga kriminaalkohus peab lahendama tsiviilvastutuse küsimuse, mis tuleneb süüdistatavale ette heidetavatest tegudest, rikutaks vastutusele võtmist nõudvate poolte õigust olla ära kuulatud, kui neil oleks võimatu võtta seisukohta vastutuse tekkimiseks vajaliku tingimuse suhtes enne, kui asja menetlev kohus on selle tingimuse üle lõplikult otsustanud. Tõepoolest, sellisel juhul ei oleks asjaolul, et need pooled saaksid kohtus võtta seisukoha tööandja vastutuse kohta, mingit soovitavat toimet.

56 Nii oleks see juhul, kui sellise tingimuse suhtes kohaldatava lahenduse üle otsustaks – sellele kohtule siduva otsusega, kes peab tegema otsuse vastutuse kohta – teine kohus, kuhu pooled ei olnud saanud ilmuda ja kus neil ei ole vähemalt olnud tegelikku võimalust oma argumente esitada.

57 Seevastu juhul, kui pooltel on selline õigus olnud ja eelkõige on neil olnud tegelik võimalus oma argumente esitada, ei oma tähtsust asjaolu, et nad ei ole seda õigust kasutanud.

58 Käesoleval juhul on liikmesriigi kohtu ülesanne kontrollida, kas kannatanu õigusjärglastel, kes olid kriminaalkohtu menetluses tsiviilhagejad, oli õigus olla halduskohtus ära kuulatud, mis puudutab eelkõige kõnealuse sündmuse lõplikku kvalifitseerimist „tööõnnetuseks“.

59 Eeltoodut arvestades tuleb esimesele küsimusele vastata, et direktiivi 89/391 artikli 1 lõikeid 1 ja 2 ning artikli 5 lõiget 1 koostoimes tõhususe põhimõtte ja harta artikliga 47 tuleb tõlgendada nii, et nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, nagu neid on tõlgendanud asjaomase liikmesriigi konstitutsioonikohus ja mille kohaselt on halduskohtu lõplikul otsusel, mis käsitleb sündmuse kvalifitseerimist „tööõnnetuseks“, kriminaalkohtus – kes peab otsustama süüdistatavale ette heidetud asjaolude põhjal tsiviilvastutuse üle – seadusjõud juhul, kui need õigusnormid ei võimalda selle sündmuse kannatanuks oleva töötaja õigusjärglastel olla ära kuulatud üheski menetluses, milles tehakse otsus sellise tööõnnetuse toimumise kohta.

Teine küsimus

60 Teise küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas liidu õiguse esimuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt ei saa liikmesriigi üldkohtud jätta selle liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsuseid omal algatusel kohaldamata – kuigi nad leiavad Euroopa Kohtu tõlgendust arvestades, et need otsused on vastuolus direktiivist 89/391 õigussubjektidele tulenevate õigustega –, kuna vastasel korral algatatakse nende tavakohtu liikmete suhtes distsiplinaarmenetlus.

61 Kõigepealt olgu märgitud, et liikmesriigi kohus, kes on kasutanud talle ELTL artikli 267 teise lõiguga antud volitusi, peab vajaduse korral kalduma kõrvale liikmesriigi kõrgema kohtu hinnangutest, kui ta leiab Euroopa Kohtu tõlgenduse alusel, et need hinnangud ei ole kooskõlas

liidu õigusega, jättes vajaduse korral kohaldamata riigisisese õigusnormi, mis kohustab teda järgima selle kõrgema kohtu otsuseid (22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime), C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 75 ja seal viidatud kohtupraktika).

62 Seda lahendust tuleb kasutada eelkõige juhul, kui üldkohtule on siduv riigisisese konstitutsioonikohtu otsus, mida ta peab liidu õigusega vastuolus olevaks (vt selle kohta 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime), C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 76 ja seal viidatud kohtupraktika).

63 Selles kontekstis olgu meenutatud, et kooskõlalise tõlgendamise põhimõte nõuab, et liikmesriigi kohus teeb kõik, mis on tema pädevuses, arvestades riigisisest õigust tervikuna ning kasutades riigisiseses õiguses tunnustatud tõlgendusmeetodeid, et tagada asjaomase direktiivi täielik toime ja saavutada direktiivi eesmärgiga kooskõlas olev tulemus. Niisugune kooskõlalise tõlgendamise nõue hõlmab muu hulgas liikmesriigi kohtute kohustust vajaduse korral muuta väljakujunenud kohtupraktikat, kui see põhineb riigisisese õiguse tõlgendusel, mis ei ole kooskõlas direktiivi eesmärkidega (6. novembri 2018. aasta kohtuotsus Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften, C-684/16, EU:C:2018:874, punktid 59 ja 60 ning seal viidatud kohtupraktika).

64 Mis puudutab liikmesriigi kohtuniku võimalikku distsiplinaarvastutust, siis Euroopa Kohus on otsustanud, et liidu õigusega on vastuolus riigisisesed õigusnormid või praktika, mille kohaselt võidakse liikmesriigi kohtunik võtta distsiplinaarvastutusele selle liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsuste mis tahes järgimata jätmise eest (vt selle kohta 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime), C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 87 ja seal viidatud kohtupraktika).

65 On tõsi, et mis puudutab distsiplinaarvastutust, millele üldkohtute kohtunikud võidakse kõnealuste liikmesriikide konstitutsioonikohtu otsuste järgimata jätmise eest võtta, siis kohtute sõltumatuse kaitse ei saa täielikult välistada seda, et kohtuniku distsiplinaarvastutus võib teatud täiesti erandlikel juhtudel tekkida tema tehtud kohtulahendite tõttu, nagu kohtunike võimalikud rasked ja täiesti lubamatud käitumisviisid (vt selle kohta 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime), C-430/21, EU:C:2022:99, punkt 83 ja seal viidatud kohtupraktika).

66 Selle sõltumatuse säilitamiseks on siiski oluline, et üldkohtunike suhtes ei algatata distsiplinaarmenetlust või neile ei määrata distsiplinaarkaristusi selle eest, et nad on teostanud nende ainupädevuses olevat õigust pöörduda ELTL artikli 267 alusel Euroopa Kohtu poole (vt selle kohta 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus RS (konstitutsioonikohtu otsuste toime), C-430/21, EU:C:2022:99, punktid 83–85 ning seal viidatud kohtupraktika).

67 Eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb teisele küsimusele vastata, et liidu õiguse esimuse põhimõtet tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt ei saa liikmesriigi üldkohtud jätta selle liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsuseid omal algatusel kohaldamata – kuigi nad leiavad Euroopa Kohtu tõlgendust arvestades, et need otsused on vastuolus direktiivist 89/391 õigussubjektidele tulenevate õigustega –, kuna vastasel korral algatatakse nende tavakohtu liikmete suhtes distsiplinaarmenetlus.

Kohtukulud

68 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

1. **Nõukogu 12. juuni 1989. aasta direktiivi 89/391/EMÜ töötajate töötervishoiu ja tööohutuse parandamist soodustavate meetmete kehtestamise kohta artikli 1 lõikeid 1 ja 2 ning artikli 5 lõiget 1 koostoimes tõhususe põhimõtte ja Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47**

   tuleb tõlgendada nii, et

   nendega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, nagu neid on tõlgendanud asjaomase liikmesriigi konstitutsioonikohus ja mille kohaselt on halduskohtu lõplikul otsusel, mis käsitleb sündmuse kvalifitseerimist „tööõnnetuseks“, kriminaalkohtus – kes peab otsustama süüdistatavale ette heidetud asjaolude põhjal tsiviilvastutuse üle – seadusjõud juhul, kui need õigusnormid ei võimalda selle sündmuse kannatanuks oleva töötaja õigusjärglastel olla ära kuulatud üheski menetluses, milles tehakse otsus sellise tööõnnetuse toimumise kohta.

2. **Liidu õiguse esimuse põhimõtet**

   tuleb tõlgendada nii, et

   sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mille kohaselt ei saa liikmesriigi üldkohtud jätta selle liikmesriigi konstitutsioonikohtu otsuseid omal algatusel kohaldamata – kuigi nad leiavad Euroopa Kohtu tõlgendust arvestades, et need otsused on vastuolus direktiivist 89/391 õigussubjektidele tulenevate õigustega –, kuna vastasel korral algatatakse nende tavakohtu liikmete suhtes distsiplinaarmenetlus.

Allkirjad